

Een taal zonder oordeel

Kunstenaars en andere leden van de 'creatieve klasse' trekken steeds veelvuldiger achterstandswijken in. Vormen zij de voorhoede van het nieuwe welzijnswerk of is er iets anders aan de hand? Publicist Jos van der Lans over veroordelen, verplichtingen, vertrouwen en 'een vrolijke boel'.

Door Jos van der Lans

Nazmiye Oral liet zich dit voorjaar adopteren door een Groningse PVV-stemster. De actrice van Turkse komaf deed dat in het kader van het Zina-project, een project waarin acteurs zich door mensen uit zogenaamde achterstandsbuurtten laten adopteren. De verhalen die ze daarmee ophalen vormen de basis van een toneelvoorstelling. In Groningen leverde dat eind mei, begin juni in samenwerking met het Noord Nederlands Toneel een prachtige voorstelling op, door *Volkskrant*-recensente Annette Embrechts aangeduid als 'po-

ezie van gezellige ontmoetingen'. Een indrukwekkende verbeelding van levens in de drie Groningse Vogelaarwijken: de Oosterparkwijk, de Hoogte en de Korrewegwijk.

De zes Zina-actrices kwamen bij uiteenlopende bewoners terecht. Nazmiye Oral wilde per se bij een PVV-stemster. 'Ik wil zien wie het is. Ik wil het snappen. Ik wil er een verbintenis mee aangaan.' Wekenlang trok ze op met haar adoptiemoeder, een zestigjarige Groningse. En een week voordat de voorstelling te zien was deed ze verslag van haar adoptie in de *Volks-*

krant van zaterdag 22 mei. Ik werd er bij lezing meteen door gegrepen. Het is een ontroerend verhaal over twee vrouwen, een actrice en een volksmoeder, wiens levens door toeval verstrengeld en aan elkaar gehecht raken. Alleen.... tussen hen staat Wilders, waar ze eigenlijk niet over praten. Dat gebeurt pas als Nazmiye na weken afscheid neemt en na diep ademen de naam van de PVV-leider ter sprake brengt.

Dan ontrolt zich een indrukwekkende scene. De adoptiemoeder wuift Wilders weg. Nee, ze gaat niet meer op >

hem stemmen. Ze vergelijkt hem met Hitler (waar ze in de eerste meidagen een paar keer op de televisie aan is herinnerd) en heeft bedacht dat ze later zichzelf niet het verwijt wil maken op hem gestemd te hebben. De actrice is stomverbaasd en wil weten of hun ontmoeting enige invloed heeft gehad op deze nieuwe keuze. Ze krijgt een antwoord dat ze totaal niet had verwacht: 'Zeker weten. Jij bent de enige, echt de enige die mij niet heeft veroordeeld omdat ik op de PVV stem. Daardoor ben ik gaan nadenken.' 'Ik merkte,' zo besluit Oral haar verslag, 'dat ik niet opgelucht was door haar nieuwe boodschap. Of blij. Er werd niet iets verenigd wat eerst onverenigbaar was. Mijn liefde werd niet groter nu ik wist dat mijn adoptie moeder niet op Wilders ging stemmen. Het maakte mij werkelijk niets uit.'

Het verhaal bleef dagen in mijn hoofd rondzingen. Waarom eigenlijk? Waarom trof mij dit verhaal nu zo? Natuurlijk, vanwege de afloop, elke Wilders-stem minder is er een. Maar dat was toch niet wat mij het meest aansprak. Wat mij raakte was dat de adoptie moeder zei dat Oral 'de enige, echt de enige' was die haar niet veroordeelde.

Met andere woorden: alle anderen doen dat wel.

En ik weet wie die anderen zijn. Dat zijn professionals in allerlei soorten

Zina in Groningen: de poëzie van gezellige ontmoetingen

en maten die projecten starten, achter de voordeur komen, aan sociale cohesie werken, activiteiten organiseren. Dat zijn de vogelaarbrigadiers, de welzijnswerkers, de medewerkers van corporaties die vol zitten met mooie beleidsdoelstellingen, met sociale stijging, met verheffing, met emancipatie. Zij spreken de taal van het grote moeten, de taal van burgerschap, de taal van plichten, de taal van bemoeien. Zij vormen een weldenkend beschavingsoffensief en hebben de pest aan Wilders, die zij als een onruststoker zien. Natuurlijk zeggen ze dat niet

hardop, maar elke bewoner proeft het, ziet het, weet het.

Dat was dus niet de taal van Nazmiye. Zij sprak de taal van het zijn, de taal van het luisteren zonder verplichtingen. Dat was de reden, zo realiseerde ik mij, waarom Orals *Volkskrant*-verslag zo lang in mijn hoofd bleef rondspoken. In die doodeerlijke constatering van haar Groningse adoptie moeder lag de verklaring besloten waarom op tal van plaatsen cultuurmakers en cultuurproducenten achterstandswijken intrekken. En daartoe ook door allerhande officiële instanties steeds nadrukkelijker worden uitgenodigd. Er is kennelijk een enorme behoefte aan onbekommerdheid, aan verbeelding, aan openheid. En dat is iets wat welzijnswerkers, corporatiemedewerkers, gemeenteambtenaren niet meebrengen. Die hebben altijd een sociale agenda, zeker in de ogen van bewoners.

De anderen, dat zijn de vogelaarbrigadiers, de welzijnswerkers die vol zitten met mooie beleidsdoelstellingen. Zij spreken de taal van bemoeien en hebben de pest aan Wilders

Voorbeelden? Te over. Kijk naar de Van der Pek-buurt in Amsterdam-Noord, waar kunstenaars met bewo-

'Paleiskamer' ingericht door kunstenaar Sanja Medic, Hotel Transvaal*.*****, verblijf in de tussentijd, Transvaal, Den Haag, 2007. Foto Peter de Ruij

ners een soap maken, tentoonstellin-
gen organiseren en op alle mogelijke
manieren de veranderende buurt tot
de verbeelding laten spreken. Of google:
Hotel Transvaal. Het bestaat helaas
niet meer, maar het was een geweldig
initiatief in de Haagse wijk Transvaal.
In een wijk die stevig werd geherstructureerd
realiseerden kunstenaars hotelkamers in
slooppanden, nog niet verkochte nieuwbouw,
ongebruikte ruimtes bij bewoners thuis en
op braakliggend terrein. De kamers werden
op bijzondere wijze ingericht door
winkeliers uit de buurt en kunstenaars.
Het aanbod was zeer gevarieerd qua
aankleding, luxe en prijsniveau, zodat er
voor een ieder, toeristen, bewoners uit de
wijk en andere geïnteresseerden, een plek
was. Hotel Transvaal ontving op deze wijze
in twee jaar zeshonderd hotelgasten, die
vrijwel allemaal in de wijk op avontuur
gingen. Want het Hotel introduceerde zijn
gasten bij Turkse en Marokkaanse en
Surinaamse restaurants,

verse bakkers, beautycentra, een ayurvedische
massagesalon, bars met live muziek, kappers
en internetcafés. Daarmee werd de wijk een
hotel, met de straten als gangen. Het zijn
zomaar voorbeelden in een groeiende reeks.
Het is niet te veel gezegd om te spreken van
een op stoomkomende cultuurinvasie in de
achterstandswijken. Lange tijd dacht ik dat
de 'creatieve klasse' op deze wijze hofleverancier
zou worden van een nieuwe type welzijnswerker.
Maar na lezing van het verslag van Nazmiye
Oral begrijp ik dat er iets anders aan de hand
is. Het zijn geen nieuwe welzijnswerkers.
Die oude gaan ook niet weg, en in tal van
opzichten blijven zij ook nodig, want er zijn
problemen, er zijn achterstanden, er is
gedoe en geklooi met jongeren. Dat is hun
pakkie aan. En dat zal zo blijven. Maar hen
spreken gaat altijd - impliciet of indirect -
om een soort veroordeling, precies het gevoel
dat de adoptie moeder van Nazmiye Oral
onder woorden bracht. Het gaat altijd om
iets voor elkaar brengen dat er nu kennelijk
niet is: een baan, goed opvoeden, gezond

eten, goed de taal spreken. Dat is onvermijdelijk,
geen welzijnswerker kan daaraan ontsnappen.
Kunstenaars en cultuurproducenten wel. Die
hebben een andere agenda, spreken een
andere taal. Niet het moeten, maar het zijn
is daar het vertrekpunt; niet het meedoen,
maar de verbeelding; niet de noodzaak, maar
beleving.

Het is simpelweg een andere vorm van
aandacht, een andere manier om in de
huid van het leven in een wijk te kruipen,
zoals Nazmiye Oral dat deed bij haar
Groningse adoptie moeder. Daarmee opent
zich een geheel nieuwe dimensie van
cultuurproductie, met nieuwe verbindingen
tussen amateurkunst en professionele
aanwezigheid, met real life soaps, met >

Interessante sites:
www.zinaplatform.nl
www.hoteltransvaal.com
www.public-amusement.nl
www.optrektransvaal.nl

beeldschermen en nieuwe media-technieken in de wijk, de podia zijn scholen, pleinen, supermarkten en flatgebouwen in afwachting van de sloop of renovatie. Een muur wordt een schilderij, een groep randjongeren een dansgezelschap, een achterpad een galerie. Er staat daardoor een nieuwe culturele ruimte in de steigers, waarin bewoners - jongeren en ouderen op een geheel andere, een geheel

De coproductie Zina neemt de wijk van Zina/Female Economy en NNT wordt in december hoogstwaarschijnlijk hernomen, weer in Theater de Machinefabriek (NNT) in Groningen. www.zinaplatform.nl

eigen manier kunnen participeren. Het wordt, kortom, een vrolijke boel, een ontmoeting met een open mind. Precies wat bestaande 'sociale' instituties niet kunnen brengen, al was het maar omdat ze eerst hun beeldschermen moeten openen en hun indicatieformulieren moeten invullen. Ze hebben gewoon niet de middelen om het wantrouwen te slechten, ze vertegenwoordigen immers het object van het wantrouwen en bevestigen dat elke dag weer. Ze komen nu eenmaal nooit zonder agenda, zonder vervolgspraak, zonder bedoeling. Ze moeten wat. En precies dat is het verschil met de cultuurbrigades die nu de wijken in-trekken. Die brengen wat. Fantasie, verbeelding, warmte (zoals Nazmiye

Oral). Zij tonen een andere interesse, gaan op zoek naar de verhalen, de talenten, naar al die andere repertoires van de menselijke vermogens die ook in dit soort wijken liggen opgeslagen. En het grappige is dat ze daarmee wel eens eerder het wantrouwen weten weg te werken dan al die professionals die daar met al die extra gelden voor in de weer zijn. Misschien is dat wel de onbewuste reden waarom de instanties steeds vaker een beroep op hen doen. Dat is dan ook meteen het duivelse addertje onder het gras, want voor je het weet moeten er dan toch weer boodschappen worden overgebracht. ●

Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist.